

Tobakspolicy och anvisningar för SiS – en rökfri myndighet

SiS tobakspolicy

SiS mål är att vara en rökfri myndighet där varken medarbetare, klienter eller ungdomar röker. Ingen ska behöva utsättas för tobaksrök mot sin vilja. SiS ska erbjuda såväl medarbetare som klienter och ungdomar hälsosamma och fräscha miljöer. En rökfri miljö ligger väl i linje med SiS hälso- och friskvårdssatsningar.

SiS medarbetare ska vara förebilder för klienter och ungdomar genom att inte röka i deras sällskap. Möjligheten att röka på institutioner och andra arbetsplatser inom SiS inskränks stegvis för medarbetare, klienter och ungdomar.

Ungdomshemmen får inte sälja tobaksvaror till ungdomarna.

Att sluta röka eller snusa är alltid ett personligt ställningstagande. De medarbetare, som röker eller snusar ska erbjudas stöd och hjälp i form av rökavvänjningskurser i kombination med subventionerade nikotinläkemedel som en förberedelse inför maj 2010, då SiS inför rökfri arbetstid. Samtliga LVM-hem och ungdomshem ska i sina personalgrupper ha personer som har särskild kunskap om tobak, vet hur man motiverar till att sluta röka eller snusa och som kan genomföra kurser i tobaksavvänjning för klienter och ungdomar.

Samtliga medarbetare ska känna till SiS tobakspolicy och de regler som gäller på den egna arbetsplatsen. Nyanställda ska informeras om SiS policy och de regler som gäller för rökning. Besökare ska på ett enkelt sätt informeras om de regler som gäller för rökning och var det är tillåtet att röka.

Chefer och arbetsledare har ett särskilt ansvar för att utveckla SiS till en rökfri myndighet.

Vad säger lagen?

Tobakslagen (1993:581) föreskriver att arbetsgivaren ansvarar för att en arbetstagare inte mot sin vilja utsätts för tobaksrök på sin arbetsplats. Denna skyldighet finns självfallet även inom SiS. Syftet är att se till att människor slipper utsättas för passiv rökning på sin arbetsplats. Bestämmelsen innebär att man inte får röka i de flesta arbetslokaler. Arbetsgivaren har emellertid möjlighet att hänvisa rökare till särskilt avsatt röktrum. En förutsättning är i sådana fall att ventilationen är tillfredsställande så att det inte kommer in tobaksrök i arbetslokalerna.

JO har uttalat sig om rökning på Kriminalvårdens anstalter (2006/07:JO1). JO menade att rökarens intresse av att få röka inte kan sättas före icke-rökarens och personalens rätt till en rökfri arbetsmiljö om rökning i bostadsutrymmen påverkar miljön i de gemensamma utrymmena. JO ansåg därför att en intagen inte kan göra anspråk på obegränsade möjligheter till rökning. Detta understryks av tobakslagens bestämmelse om rätten till rökfri arbetsmiljö. JO tog i sin bedömning hänsyn till att det i varje fall under dagtid fanns möjlighet att röka utomhus. JO ansåg också att Kriminalvården borde ha ett gemensamt förhållningssätt till rökning och på sikt en gemensam rökpolicy. Samma tolkning torde kunna gälla inom SiS.

Kammarrätten i Jönköping har prövat frågan om rökförbud i det egna rummet på anstalt är i enlighet med lagstiftningen. Eftersom den intagne kan röka utomhus dagtid och få nikotinläkemedel nattetid kan inte den enskilde intagnes intressen gå före andra intagnas och personalens arbetsmiljö.

Ett av syftena med tobakslagen är att förhindra tidig tobaksdebut och minska tobakskonsumtionen för att förbättra folkhälsan. Enligt 12 § tobakslagen får inte tobaksvaror säljas eller på annat sätt lämnas ut i näringsverksamhet till den som inte har fyllt 18 år. Åldersgränsen 18 år valdes eftersom forskning visat att det främst är i unga år som ett tobaksberoende uppstår. Man vet också att de som börjat röka tidigt löper avsevärt större risk att utveckla de allvarligaste tobaksrelaterade sjukdomarna än de som börjat röka senare. Hur lätt det är att få tag i tobak tycks ha stor betydelse för tidpunkten för när ungdomar börjar använda tobak vilket är ett viktigt skäl för en åldersgräns.

Förbudet är begränsat till överlåtelse i näringsverksamhet, det vill säga till de fall då någon som bedriver yrkesmässig näringsverksamhet eller jämförbar verksamhet tillhandahåller tobaksvaror till konsument. Förbudet riktar sig alltså inte mot konsumenten. Det är därför inte förbudet för den som är under 18 år att använda tobak. Det är däremot inte tillåtet för institutioner att själva sälja cigaretter eller snus till underåriga.

Fakta om tobak

Rökning är den riskfaktor som står för den största andelen av den totala sjukdomsördan. Cigarettröken innehåller drygt 4000 kemiska ämnen, varav fler än 50 kan framkalla cancer. Rökare löper upp till 20 gånger större risk att få någon eller flera av ett 40-tal sjukdomar och rökare är oftare sjuka än icke rökare. Kroppen återhämtar sig emellertid snabbt när man slutar röka. Att sluta röka ger omfattande vinster för individen i form av bättre hälsa och kondition, bättre ekonomi och minskad passiv rökning för familj och arbetskamrater.

Nikotin är en drog som snabbt ger ett kemiskt, psykologiskt och socialt beroende. Beroendet är jämförbart med heroinberoende. Nikotinet "bygger om" hjärnans belöningssystem, vilket innebär att nikotin måste tillföras kontinuerligt för att den som röker eller snusar ska vara i känslomässig balans och känna sig energifylld och uppåt. Man måste tillföra drogen – nikotinet – kontinuerligt för att vara i balans. Får man inte nikotin kan man bli abstinent med koncentrationssvårigheter, humörsvängningar och oro.

Fördelar med en rökfri myndighet

Som situationen ser ut idag kan SiS på många institutioner inte erbjuda medarbetare, klienter och ungdomar en rökfri miljö. På många LVM-hem finns rökrum inomhus i anslutning till avdelningarna. På ungdomshemmen ser det något annorlunda ut, bara ett fåtal har rökrum inomhus och några har förbjudit ungdomarna att röka. Rökning sker ofta på rastgårdar, i anslutning till entréer och under luftintag.

En enkätundersökning genomfördes januari – februari 2009 och besvarades av 53 procent av medarbetarna. Undersökningen visar att 24 procent besvärar av tobaksrök på sin arbetsplats: på avdelningarna, i rastgårdarna och vid hembesök. Många kommenterar också sina besvär; lukten fastnar i kläderna och kan påverka hälsan. En del får migrän och sveda i ögonen, andra får irriterade luftvägar eller astmabesvär och några blir illamående. För den som slutat röka kan lukten ge sug efter cigaretter.

Klienter och ungdomar som vårdas för sitt alkohol- eller drogberoende är oftast också nikotinberoende. Institutionsvistelsen är därför ett gyllene tillfälle att även ta itu med rökvanorna. Att integrera nikotinberoendet i behandlingen innebär att man riktar fokus på alla former av beroende och främjar ett positivt levnadssätt.

Det finns således mycket som talar för att SiS ska skapa rökfria miljöer. Arbetsmiljöskäl är den främsta orsaken – ingen anställd ska behöva utsättas för tobaksrök mot sin vilja. Följande skäl talar för rökfrihet.

En rökfri miljö

- leder till en bättre arbetsmiljö för medarbetarna
- främjar medarbetarnas, klienternas och ungdomarnas hälsa
- leder till fräschare och bättre miljöer för klienter och ungdomar
- påverkar missbruksbehandlingen positivt
- innebär att rökfria medarbetare är goda förebilder i behandlingen
- gör SiS till en mer attraktiv arbetsgivare.

Många vill ha hjälp att sluta röka

SiS klienter och ungdomar är ofta rökare. Även SiS medarbetare röker mer än genomsnittet i Sverige. Totalt 19 procent av SiS medarbetare röker och ytterligare 12 procent röker ibland enligt enkätundersökningen. Mest röker de som arbetar natt (31 procent), följt av dem som arbetar oregelbunden arbetstid (25 procent). Av dem som arbetar kontorstid röker 11 procent. Den genomsnittliga andelen rökare i Sverige är 14 procent.

Samtidigt är det en stor andel av de medarbetare som röker som vill sluta. 46 procent vill sluta röka och nästan lika stor andel (41 procent) vill ha hjälp att sluta röka.

Snusar gör 19 procent av medarbetarna och cirka en fjärdedel av dem vill ha hjälp att sluta snusa.

Information om tobak på SiSnet

På SiSnet finns information om tobak och tobaksavvänjning. Där finns också användbara webblänkar.

Anvisningar avseende rökning och snusning

Två steg mot en rökfri myndighet

Målet är att SiS ska vara en rökfri myndighet, men vägen dit är indelad i två steg. Medarbetare, klienter och ungdomar behöver förberedas inför de nya reglerna om rökning som ska införas.

All personal ska skyddas mot passiv rökning i enlighet med reglerna i tobakslagen.

SiS utgångspunkt är att vi inte kan tvinga någon att sluta röka eller snusa, vare sig personal eller klienter/ungdomar. Att sluta röka är alltid ett personligt ställningstagande. Vi kan däremot begränsa när och var det är tillåtet att röka. Forskning har visat att rökfria miljöer leder till att människor slutar röka. Skärpta regler

för när och var medarbetare och klienter/ungdomar kan röka bör leda till att fler blir rökfria.

SiS medarbetare får från och med den 1 maj 2009 inte längre röka tillsammans med klienter och ungdomar. Det finns inget förbud mot att snusa, men det är olämpligt att snusa i närvaro av klienter och ungdomar. Särskilt gäller det inom ungdomsvården där det inte kommer att vara tillåtet för ungdomar under 18 år att röka eller snusa från den 1 maj 2010.

Tobaksavvänjning individuellt eller i grupp, i kombination med läkemedel, ger goda resultat. Metoderna riktas mot de två faktorer som håller fast rökaren eller snusaren i beroendet, nämligen nikotinberoendet och vanan. Nikotinläkemedel lindrar abstinensen och ökar möjligheterna att lyckas sluta röka. Både medarbetare, klienter och ungdomar ska få stöd att sluta röka eller snusa. "Kontaktpersoner för tobak" ska finnas vid samtliga institutioner för att kunna motivera klienter att sluta röka eller snusa och för att vid behov genomföra tobaksavvänjningskurser för klienterna. Medarbetare bör få stöd av företagshälsovården eller av annan extern tobaksavvänjare som en förberedelse inför rökfri arbetstid som införs från och med maj 2010. Nikotinläkemedel subventioneras till viss del av arbetsgivaren för de medarbetare som deltar i en kurs för tobaksavvänjning.

Riktlinjerna anger lägsta nivån i arbetet för att skapa en rökfri myndighet. Det betyder att de institutioner som infört mera omfattande regler för klienter/ungdomar och personal inte behöver ändra på detta. Vid beslut om att förbjuda snusning vid arbetsplatsen ska detta förankras i personalgruppen.

Steg 1 den 1 maj 2009

SiS medarbetare får inte längre röka i närvaro av ungdomar eller klienter. Som nämnts ovan bör personal överväga lämpligheten i att snusa under arbetstid, särskilt när ungdomar är närvarande.

Personal vid ungdomshem får inte tillhandahålla tobaksvaror (cigaretter och snus) till barn under 18 år.

Rökning får enbart ske utomhus och på särskilt anvisade platser. Detta kan idag vara svårt att genomföra på några LVM-hem av byggnadstekniska skäl. Dessa LVM-hem ska vidta åtgärder för att uppnå en rökfri inomhusmiljö med beaktande av god säkerhet. Institutioner som inte kan uppnå detta omedelbart ska söka dispens hos regionchefen.

Stöd och läkemedel ska erbjudas de medarbetare som vill sluta röka eller snusa. Samtliga institutionschefer bör kontakta företagshälsovården för att diskutera insatser för tobaksavvänjning i form av kurser med mera. Alternativt kan man kontakta landstinget. På www.tobaksfakta.org finns en lista över kontaktpersoner för tobaksavvänjning i varje landsting. Denna information hittar ni också på SiSnet.

Medarbetare som deltar i organiserad tobaksavvänjning kan, efter samråd med den som leder tobaksavvänjningen, få del av subventionerade nikotinläkemedel (till exempel plåster, tuggummi) eller andra läkemedel för att sluta röka eller snusa (Zyban, Champix) upp till en kostnad av 2000 kronor under en period om tre månader. Ersättningen förmånsbeskattas.

De klienter och ungdomar över 18 år som vill sluta röka eller snusa ska erbjudas motsvarande stöd och läkemedel, i första hand läkemedel som är receptfria och som utgör förstahandspreparat i Sverige och har låg risk för oönskade biverkningar. För barn och ungdomar under 18 år får läkemedel inte ges utan att läkare konsulterats.

Steg 2 den 1 maj 2010

Den 1 maj 2010 tar vi ytterligare ett steg mot en rökfri myndighet och inför rökfri arbetstid för all personal. Det innebär att det inte längre är tillåtet att röka under betald arbetstid. Frågan om schemaläggning och obetalda raster hanteras vid respektive institution.

Ungdomar under 18 år får inte röka eller snusa hos SiS.

Ungdomar som fyllt 18 år och vuxna klienter får enbart röka på anvisade platser utomhus.

Även fortsättningsvis gäller att klienter/ungdomar som vill sluta röka eller snusa ska erbjudas stöd och läkemedel, i första hand läkemedel som är receptfria och som utgör förstahandspreparat i Sverige och har låg risk för oönskade biverkningar. För barn och ungdomar under 18 år får läkemedel inte ges utan att läkare konsulterats.